

УДК 378:005

[https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.75-84](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.75-84)

Житомирська Тетяна Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри управління в транспортній галузі Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»

Zhytomyrska Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Transport Management Department of Danube Institute of the National University «Odesa Maritime Academy»

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7015-0819>

E-mail: tanyazhit80@gmail.com

ТЕХНІЧНА КУЛЬТУРА – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. В оглядовій статті унаочнено масштаби процесів, що належать до морської галузі в системі товарних відносин людства, підкреслюється місце й багатоаспектність діяльності морських менеджерів. Доведено, що для навчання менеджерів морської галузі необхідна комбінована дидактична система, здатна перетворити освітній процес у морських ЗВО на своєрідний виробничо-технологічний процес із гарантованим результатом – досягненням чіткого визначеного рівня професійної компетентності менеджера морської галузі. Розкрито провідну роль технічної культури в підготовці менеджера морської галузі в умовах неперервної освіти та необхідність постійного її розвитку. Автором зазначено, що наявна система педагогічного забезпечення не повною мірою відображає обставини майбутньої діяльності, тому виникає необхідність розгляду системи в стратегічному плані, в аспекті її вдосконалення та з урахуванням її сутнісних інтеграційних властивостей. Акцентовано увагу на тому, що менеджер морської галузі має володіти такими особливостями: бути носієм філософії бізнесу; мати досконалі знання процесу виробництва; розумітися на задачах управління, дотримуватися моральних принципів поведінки менеджерів, вироблених переважно досвідченим шляхом. Для цього в ньому занадто багато зовнішніх змінних. Зазначено, що досліджувана категорія фахівців повинна вміти впливати на інших людей. Менеджер морської галузі має поєднувати в собі якості формального і неформального лідера, і, як наслідок, ефективного управління. Обернуто, що специфіка професійної діяльності актуалізує важливість знання іноземних мов, міжнародного законодавства, особливо морських конвенцій та угод, а також готовність до постійного вдосконалення й розвитку технічної культури для підтримки конкурентоспроможності на ринку праці.

Ключові слова: менеджер морської галузі; підготовка менеджерів; технічна культура; управління морським господарством.

Zhytomyrska Tetiana

TECHNICAL CULTURE AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL ACTIVITIES OF MARITIME INDUSTRY MANAGER

Abstract. *The review article visualizes the scale of processes belonging to the maritime industry in the system of commodity relations of mankind, it is emphasized the place and multifaceted activity of maritime managers. It has been proven that a combined didactic system is needed to train managers of maritime industry, that is capable of turning the educational process at maritime higher education institutions into a kind of production-technological process with a guaranteed result - the achievement of a clearly defined level of professional competence of a maritime industry manager. The leading role of technical culture in the training of a maritime industry manager in the conditions of continuous education and the need for it continuous development are revealed. The author states that the existing system of pedagogical support does not fully reflect the circumstances of future activities, therefore there is a need to consider the system in a strategic plan, in terms of its improvement and taking into account its essential integration properties. Attention is focused on the fact that the maritime industry manager must possess the following features: to have business philosophy; to have perfect knowledge of the production process; to understand management tasks, to adhere the moral principles of managers' behavior developed mainly through experience. It has too many external variables for that. It is noted that the studied category of specialists should be able to influence other people. The manager of the maritime industry must combine the qualities of a formal and informal leader, and, as a result, of effective management. It is justified that the specifics of professional activity actualizes the importance of knowledge of foreign languages, international legislation, especially maritime conventions and agreements, as well as readiness for constant improvement and development of technical culture to support competitiveness in the labor market.*

Key words: *maritime industry manager; training of managers; technical culture; maritime management.*

Постановка проблеми, її актуальність. На сьогоднішній день понад 80 відсотків усього обсягу світової товарної торгівлі здійснюється морем. До 2050 року прогнозується потрійне зростання попиту на морські вантажні перевезення. На думку Ради ЮНКТАД, попит на послуги морського транспорту є наслідком збільшення світового населення, зростання споживчих запитів, розширення промислової діяльності та торгівлі та швидкої урбанізації (Цілі сталого розвитку..., URL). Для розуміння масштабів цих процесів зазначимо, що понад 50 000 торговельних суден працюють у всьому світі, щоб підтримувати потік міжнародної торгівлі, і їх укомплектовують більш як 1,5 мільйона моряків із представників практично всіх національностей (International Chamber of Shipping, 2019). Торговельні судна вважаються цінними активами, і деякі з

технологічно складних суден можуть коштувати до 200 мільйонів доларів США, перевозячи різноманітні вантажі в пунктах призначення, які є необхідними та життєво важливими для ринків у всьому світі (International Chamber of Shipping, 2019). Будь-яка несподівана подія або нещасний випадок під час експлуатації судна може призвести не тільки до значних фінансових наслідків для всіх зацікавлених сторін у ланцюзі поставок, але також потенційно може призвести до жертв, загибелі людей та значних екологічних, правових і репутаційних наслідків (Kim, Nazir, & Øvergård, 2016). Природно, щоб вирішити ці проблеми, судноплавна спільнота розробила міжнародні рамки та конвенції, які диктують різні аспекти судноплавства, такі як проектування, експлуатація, комплектування екіпажу і навчання. У цьому відношенні глобальним морським органом для встановлення стандартів безпеки, безпеки та екологічних показників міжнародного судноплавства є Міжнародна морська організація (ІМО). Очевидно, що вся ця величезна кількість кораблів, вантажопотоків, людей, які цим опікуються, мають певним чином управлятись. Тобто існує певна система менеджменту, яка відповідає за злагоджену роботу морського флоту.

Крім безпосередньо суден з екіпажами та вантажами, до морської галузі входить і обслуговуюча їх інфраструктура, тобто портові комплекси. Як показує досвід провідних морських портів світу, для підтримки конкурентоспроможності та інтеграції в логістичні ланцюги поставок найбільших виробників і дистриб'юторів, порт повинен переносити акцент з морського фронту на тиловий і розвиватися як логістичний центр. Згідно із цією концепцією, більшість портових операцій (митне оформлення, консолідація, огляд санітарними службами) здійснюються в припортовій зоні, де функціонує логістичний центр (Житомирська, 2022). Таким чином, морська галузь є надскладною високотехнологічною системою, що знаходиться у постійному розвитку.

При цьому сектор морських перевезень не завжди встигає за розвитком цифрових технологій та інновацій, адже багато з цих технологій можуть підвищити конкурентоспроможність галузі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні засади управлінської освіти досліджували В. Андрущенко, Т. Бурлаєнко, О. Дубініна, Л. Карташова, Л. Макаренко, В. Маслов, Н. Ничкало, В. Пікельна, В. Пуцов, В. Радкевич, В. Слабко, та ін; особливості професійної діяльності менеджерів морської галузі вивчали такі дослідники, як Н. Биковець, А. Гайдаржи, У. Гилка, Л. Герганов, В. Захарченко, А. Лещенко, М. Міусов, М. Мусоріна, І. Смирнова, Л. Сотніченко, О. Тимошук, В. Чимшир, та ін. Вони присвятили увагу таким питанням, як основи управління, підвищення ефективності підготовки майбутнього управлінця, удосконаленню курсової підготовки майбутніх фахівців, формуванню інформаційної, технічної та технологічної культури тощо.

Розгляду різноманітних питань підготовки менеджерів присвятили свої дослідження І. Анненкова, О. Виханський, І. Драч, О. Ельбрехт, С. Самігін, Е. Печерська та ін.; формування професійної культури майбутніх менеджерів були досліджені Л. Батченко, О. Виговською, М. Гриньовою,

М. Дробноходом, М. Захаровим, В. Жигір, Н. Коломинським, О. Крупським, С. Крисюком, Є. Намлієвим, Р. Шакуровим та ін.

Аналіз наведених робіт та сучасних тенденцій розвитку системи управлінської освіти у вищій школі свідчить, що особливої актуальності набуває проблема формування технічної культури здобувачів освіти. Іншими словами, необхідність розробки теоретико-методологічних засад, ефективної технології навчання та способів оцінки його результатів є основними проблемами формування технічної культури менеджерів морської галузі в умовах неперервної освіти.

Мета статті – розкрити важливість постійного розвитку технічної культури в діяльності менеджера морської галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність морських менеджерів відповідає ряду законів, конвенцій, угод тощо. Проте одним дотриманням положень законів обійтись неможливо. Велику роль відіграє компетентність (тобто навченість, досвід, морально-психологічний стан тощо) працівників морського флоту.

Важливо, щоб суднами керували добре кваліфіковані спеціалісти. Вимоги галузі до підготовки орієнтовані на те, щоб підготувати менеджерів морської галузі, які можуть не тільки ефективно керувати кораблями, але й приділяти значну увагу навколишньому середовищу та безпеці. Міжнародна конвенція про стандарти підготовки, дипломування та несення вахти моряків (ПДНВ, 1978 р. з поправками) та пов'язаний з нею Кодекс – як ключовий інструмент ІМО, визначає кваліфікаційні стандарти для осіб командного складу та рядового складу для торговельних суден у всьому світі (International Maritime Organization, 2018). У той час як базові сертифікати STCW є необхідною умовою для будь-якого моряка, який обслуговує борт судна, конкретні вимоги до навчання для різних рівнів відповідальності (тобто управління, експлуатації та підтримки), а також різних типів суден і відділів також перелічені в Кодексі STCW. ПДНВ у своїй нинішній формі застосовує систему підготовки моряків, яка базується на навичках. Така структура сягає корінням у освітню модель, де моряк повинен продемонструвати знання, уміння та навички на певному наборі завдань, щоб вважатися компетентним для певного звання (Burke, & Clott, 2016). Конвенція переглядалася кожні кілька років з моменту її створення, щоб вона відповідала сучасним потребам судноплавної галузі. Необхідність періодичного перегляду Конвенції ПДНВ та пов'язаного з нею Кодексу можна пояснити зміною вимог на робочому місці та новими вимогами до компетентності з появою нових технологій.

Міжнародна конвенція з підготовки та дипломування моряків та Манільської конференції, що відбулася в червні 2010 р. щодо доповнень до Конвенції ПДМНВ 78/95 (Манільські поправки, URL), містить вимоги, що судові фахівці (капітан, помічники капітана, старші механіки) повинні не тільки володіти відповідними та практичними навичками, а й уміти забезпечувати виконання членами екіпажу діючих дисциплінарних правил, підтримувати в судовому колективі позитивний психологічний клімат, турбуватися про безпеку та здоров'я членів екіпажу. Іншими словами на них покладені функції менеджерів.

До основних факторів, що впливають на колектив у процесі трудової діяльності, та які необхідно враховувати при управлінні кадровим потенціалом, належать: організаційні фактори, пов'язані з організацією виробничих процесів; адміністративно-управлінські фактори; техніко-технічні фактори, пов'язані з особливостями взаємодії людей з технікою, її впливом на фізіологічний та психологічний стан членів екіпажу та їхнє ставлення до праці; правові чинники; фактори соціалізації особистості; людські фактори тощо (Примачев, 2001). Сучасному керівнику потрібен фахівець, здатний грамотно організувати роботу та побудувати систему управління в організації. Це вимагає великого обсягу спеціальних знань; вміння ефективно будувати взаємодію з підрозділами та службами в організації, органами влади та роботодавцем; зберігати об'єктивність в оцінці обґрунтованості вимог перевіряючих органів, умов праці на робочих місцях та поведінки порушників (Slabko, Smyrnova, & Zhytomyrska, 2020).

Багатоаспектна сутність діяльності менеджера морської галузі вимагає інтегрованого підходу до його підготовки. Для навчання менеджерів морської галузі необхідна комбінована дидактична система, здатна перетворити навчальний процес у морських ЗВО на свого роду виробничо-технологічний процес із гарантованим результатом – досягненням чітко визначеного рівня професійної компетентності менеджера морської галузі.

Важливою ланкою в дослідженні, що ми проводимо, є виявлення передумов створення інтегрованої програми навчання майбутніх менеджерів морської галузі. Причини – це конкретні чинники, обставини і рушійні сили, які сприяють реалізації цієї інтеграції. У системі освіти інтегративні тенденції зумовлені як зовнішніми передумовами, і внутрішніми. Зовнішні передумови створюють умови для інтеграції, вказують на необхідність її проведення, а внутрішні виступають механізмом її здійснення.

Зовнішніми факторами інтеграції знання у змісті освіти є: роль освіти, що посилюється, в житті сучасного суспільства і при цьому фундаменталізація знань, підвищення вимог до технічної та загальної культури сучасного менеджера морської галузі. Як внутрішні чинники виступає необхідність освоєння потоку наявних знань за незначний проміжок часу.

Соціальне замовлення на менеджерів морської галузі обумовлене входженням України у світове співтовариство, розвитком ринкових відносин, що неможливо без підготовки управлінського персоналу, здатного працювати за умов. «Людський фактор», професіоналізм управлінців стають провідним ресурсом у соціально-економічному розвитку країни. Досвід менеджера морської галузі відіграє тут особливу роль, оскільки саме він:

- визначає основні критерії сформованості необхідних професійно важливих якостей майбутнього спеціаліста (знання профілю, партнерської взаємодії, організаторські та комунікативні здібності, знання особливостей морського транспорту, знання англійської мови та ін.);
- виявляється у організаторській взаємодії учасників виробництва; діяльності внутрішніх та зовнішніх партнерів та діяльності виконавців

виробництва (співробітники, замовники, одержувачі);

- керівник, що у морській промисловості, який організовує конкретну діяльність підлеглих йому працівників і водночас виконує певні управлінські функції. Менеджерам морської галузі доводиться реалізовувати завдання, що характеризуються великою різноманітністю та складністю.

Соціальне замовлення на менеджерів морської галузі також знаходить відображення і в досвіді їх підготовки, який виражається в організаційській взаємодіяльності учасників цього процесу: діяльності педагога, його помічників та здобувачів освіти. Визначення місця підготовки менеджерів морської галузі та дійових осіб у існуючому соціумі дозволило виявити стратегічні напрями розвитку навчання менеджерів як з позиції перспективних потреб ринку праці, так і сучасних досягнень предметних галузей знань.

Формування фахівців високого професійного рівня у суспільстві вимагає багатосторонньої освіти. Розробляючи технічні проекти у промисловості, на транспорті, інших областях, менеджер змушений досить часто вирішувати проблеми психології, економіки, дизайну, опрацьовувати можливі наслідки функціонування технічних об'єктів. Виникає безліч проблем, пов'язаних із поєднанням споживчих якостей продукції з новою технікою, технологією, новими управлінськими структурами. Зростає важливість підвищення рівня їх технічної компетентності. Під технічною компетентністю ми розуміємо одну з найважливіших складових професійної компетентності, що передбачає не лише володіння необхідною сумою спеціальних знань, умінь, предметних навичок у поєднанні з особистими якостями, але і здатність їх ефективного використання у вирішенні навчально-нормативних і творчих професійних завдань (Слабко, 2015).

У процесі проектування дидактичної моделі навчання менеджерів морської галузі, спрямованої на перспективні потреби ринку праці морської індустрії, нами було визначено умови функціонування та розвитку цієї моделі як цілісної системи у майбутньому. Як основні етапи проектування моделі були виділені такі:

- планування стратегії розвитку системи підготовки менеджерів морської галузі;
- оцінювання перспективності моделі навчання менеджерів морської галузі;
- виділення стратегічних пріоритетів розвитку системи підготовки менеджерів морської галузі.

Цей підхід ґрунтується на вивченні потреб морської індустрії в менеджерах морської галузі усіх рівнів управління.

Сутність проектування дидактичної моделі навчання менеджерів морської галузі полягає у виявленні стійких зв'язків, що опосередковують цілісність освітнього процесу та його спрямованість на перспективні потреби сучасного ринку. Рівень узгодженості елементів освітньої структури забезпечується визначенням умов та засобів їх взаємодії з позицій стійкості, що характеризує механізм реалізації соціального замовлення.

Виявлення системи протиріч у межах першої проектної процедури включає аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на розвиток системи професійної підготовки менеджерів морської галузі в сучасних умовах. До основних їх можуть бути віднесені: динаміка впровадження результатів науково-технічного прогресу в соціально-економічну сферу; інформатизація всіх рівнів виробництва; підвищені вимоги до рівня підготовки менеджерів морської галузі.

Виходячи з сучасних вимог і напрямів, стає першорядно значущим формування цілісного уявлення про вміння самостійно добувати конкретні знання на основі загальнотеоретичних уявлень, використовуючи всі доступні джерела інформації.

Сучасним конкурентоспроможним морським менеджером, окрім практичного досвіду та належного рівня освіти, має бути притаманний високий рівень сформованості технічної культури. Передусім йдеться про:

- *знання* інструкцій відповідного технічного обладнання; знання щодо політики сприяння ефективному функціонуванню власності та установ; принципів і способів переміщення людей і вантажів; практичного застосування технологій; іноземної мови;

- *навички*: оперативний моніторинг; експлуатація та контроль обладнання та систем; моніторинг власних діяльності та діяльності інших осіб; коригування дій по відношенню до дій інших; критичний мислення;

- *уміння* бачити та розрізняти деталі на відстані, визначати проблеми, координувати рухи; сприйняття глибини (відстань між об'єктами).

Посилюється актуальність проблеми впливу на діяльність морських фахівців новітніх технологій пов'язана, зокрема, з автоматизацією всіх його функціональних зон. Саме тому серед основних властивостей у профільній підготовці здобувачів освіти для мореплавства має бути готовність до технічного саморозвитку, яка є складовою технічної культури.

Від своєчасності якості підготовчих менеджерів МТФ залежить дуже багато, тому актуальність фундаментальної підготовки таких фахівців більш ніж очевидна. Чітке визначення місця менеджерів МТФ у існуючому соціумі допоможе реалізувати поставлену задачу – підготовку конкурентного фахівця, який володіє необхідними якостями і знаннями для роботи галузі морського транспорту.

На основі викладеного можна зробити висновок, що значущість набуття кваліфікованими робітниками компетентностей (ключових, загальнопрофесійних і професійних) полягає в їхній підготовленості до трудової діяльності в умовах високотехнологічного виробництва, а також соціальної та професійної мобільності на ринку праці (Радкевич, 2011). Технічна компетентність відіграє ключову роль, яка обумовлює відповідність кваліфікації менеджера морської галузі розвитку науково-технічного прогресу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Необхідність ефективного володіння сучасною технікою, що постійно вдосконалюється, набула особливої актуальності, оскільки виражає ставлення людини до навколишнього світу. Менеджер морської галузі має володіти такими

особливостями: бути носієм філософії бізнесу; мати досконалі знання процесу виробництва; розумітися на задачах управління, дотримуватися моральних принципів поведінки менеджерів, вироблених переважно досвідченим шляхом. На такого фахівця має бути покладено місію впливати на інших людей. Менеджер морської галузі повинен поєднувати в собі якості формального і неформального лідера, і, як наслідок, має бути здатним до ефективного управління. Із урахуванням специфіки професійної діяльності означених фахівців, важливу роль відіграє знання іноземних мов, міжнародного законодавства, особливо морських конвенцій та угод, і готовність постійної вдосконалення і розвитку технічної культури для підтримки конкурентоспроможності на ринку праці.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з зарубіжним досвідом розвитку технічної культури менеджерів морської галузі.

Список використаних джерел

- Житомирська, Т. (2022). Технічна культура майбутніх менеджерів морської галузі. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки, 29(2), 234-251. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1048>
- Манільські поправки до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) (Резолюція 2 Конференції Сторін Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052
- Примачев, Н.Т. (2001). Морские торговые порты в системе интермодальных транспортных сообщений. Одесса: ИПРиЭЭИ, 214.
- Радкевич, В.О. (2011). Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Звітної наук.-практ. конф. за 2011 р. Інститут проф.-техн. освіти НАПН України, Київ, Україна, 9-15. URL: https://lib.iitta.gov.ua/4336/1/Компетентнісний_підхід.pdf
- Слабко, В.М. (2015). Формування технічної компетентності майбутнього вчителя технологій в процесі професійної підготовки. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 51, 267-271. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8187>
- Цілі сталого розвитку та Україна. Національна доповідь. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
- Burke, R., & C. Clott. (2016). «Technology, Collaboration, and the Future of Maritime Education». Paper presented at RINA Education & Professional Development of Engineers in the maritime industry conference, Singapore, September 20–21.
- ICS (International Chamber of Shipping). (2019). «Shipping and World Trade» International Chamber of Shipping Accessed 17 June. URL: <http://www.ics-shipping.org/shipping-facts/shipping-and-world-trade>

- IMO (International Maritime Organization). Working Group Report in 100th Session of IMO Maritime Safety Committee for the Regulatory Scoping Exercise for the Use of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS). IMO Document MSC 100/WP.8. Dated December 7th 2018. IMO: London.
- Kim, T.-E., S. Nazir, & K.I. Øvergård. (2016). «A STAMP-based Causal Analysis of the Korean Sewol Ferry Accident». *Safety Science*, 83, 93–101. DOI: doi:10.1016/j.ssci.2015.11.014.
- Slabko, V., Smyrnova, I., & Zhytomyrska, T. (2020). Training of managers on labor protection in the system of continuing education. *International Journal of Management (IJM)*. Vol. 11, Issue 7, 436-441 URL: https://www.academia.edu/46772110/TRAINING_OF_MANAGERS_ON_LABOR_PROTECTION_IN_THE_SYSTEM_OF_CONTINUING_EDUCATION

References (translated and transliterated)

- Burke, R., & C. Clott. (2016). «Technology, Collaboration, and the Future of Maritime Education». Paper presented at RINA Education & Professional Development of Engineers in the maritime industry conference, Singapore, September 20–21 [in English].
- ICS (International Chamber of Shipping). (2019). «Shipping and World Trade» International Chamber of Shipping Accessed 17 June. <http://www.ics-shipping.org/shipping-facts/shipping-and-world-trade> [in English].
- IMO (International Maritime Organization). Working Group Report in 100th Session of IMO Maritime Safety Committee for the Regulatory Scoping Exercise for the Use of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS). IMO Document MSC 100/WP.8. Dated December 7th 2018. IMO: London [in English].
- Kim, T.-E., S. Nazir, & K. I. Øvergård. 2016. «A STAMP-based Causal Analysis of the Korean Sewol Ferry Accident» *Safety Science*, 83, 93–101. doi:10.1016/j.ssci.2015.11.014 [in English].
- Manilski popravky do Kodeksu z pidhotovky i dyplovuvannia moriakiv ta nesennia vakhty (PDNV) [Manila Amendments to the Code on the Training and Certification of Seafarers and Watchkeeping (PDNV)]. (Rezoliutsiia 2 Konferentsii Storin Mizhnarodnoi konventsii pro pidhotovku i dyplovuvannia moriakiv ta nesennia vakhty 1978 roku) [(Resolution 2 of the Conference of the Parties to the International Convention on the Training and Certification of Seafarers and Watchkeeping of 1978)]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052 [in Ukrainian].
- Prymachev, N.T. (2001). Morskyye torhovyie porty v systeme yntermodalnykh transportnykh soobshcheniy [Sea trade ports in the system of intermodal transport communications]. Odessa: YPRyЭЭY, 214 [in Russian].
- Radkevych, V.O. (2011). Kompetentnisnyi pidkhid do zabezpechennia yakosti profesiinoy osvity i navchannia [A competent approach to ensuring the quality of professional education and training]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoy osvity i navchannia – Scientific and methodological support of professional education and training: materialy Zvitnoi nauk.-prakt. konf. za 2011 rik*. Instytut prof.-tekhn. osvity NAPN Ukrainy, m. Kyiv, Ukraina, 9-15. https://lib.iitta.gov.ua/4336/1/Компетентнісний_підхід.pdf [in Ukrainian].
- Slabko, V., Smyrnova, I., & Zhytomyrska, T. (2020). Training of managers on labor

- protection in the system of continuing education. International Journal of Management (IJM). Vol. 11, Issue 7, 436-441. https://www.academia.edu/46772110/TRAINING_OF_MANAGERS_ON_LABOR_PROTECTION_IN_THE_SYSTEM_OF_CONTINUING_EDUCATION [in English].
- Slabko, V.M. (2015). Formuvannia tekhnichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia tekhnolohii v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of technical competence of the future technology teacher in the process of professional training]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 51, 267-271. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8187> [in Ukrainian].
- Tsili staloho rozvytku ta Ukrayina [Goals of sustainable development and Ukraine]. *Natsional'na dopovid' - National report*. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> [in Ukrainian].
- Zhytomyrska, T. (2022). Tekhnichna kultura maibutnikh menezheriv morskoi haluzi [Technical culture of future managers of the maritime industry]. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky, 29(2), 234-251. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1048> [in Ukrainian].

УДК 378.013

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.84-96](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.84-96)

Калюжна Тетяна Григорівна – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Kaluzhna Tatiana – Candidate of Philosophy, Senior Researcher, Leading Researcher of the Andragogy Department of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3118-2575>

E-mail: tt-dd-kk@ukr.net

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. В оглядовій статті наголошено на значенні української науки, діяльності українських вчених для розвитку економіки, обороноздатності нашої держави в умовах війни росії проти України. Висвітлено окремі аспекти підтримки міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, вчених в умовах російсько-української війни. Акцентовано увагу на програмах і проєктах підтримки та допомоги міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, організаторами яких є міжнародні організації, фізичні особи, які пропонують фінансову допомогу, забезпечення проживанням, пропозиції